



Λόγος γιά τή Δευτέρα Παρουσία καί τήν κρίση

Ἄκούσατε, ἀγαπητοί ἀδελφοί, ὅσοι δεχθήκατε τό ἅγιο βάπτισμα, πῶς πρόκειται νά κριθοῦμε καί πῶς βγαίνει ἡ ψυχὴ ἀπό τό σῶμα. Γι' αὐτό ἔλεγε ὁ Προφήτης· «Γιατί φοβοῦμαι τήν πονηρὴ μέρα; Ἡ ἀμαρτία τῶν ποδιῶν μου θά μέ περικυκλώσει»¹. Διότι θά ἔρθει μέρα καί ὥρα, ἀδελφοί, ὅταν θά ἐγκαταλείψει ὁ ἄνθρωπος ὅλα καί ὅλους· καί θά φύγει ὀλομόναχος, γυμνός, ἀβοήθητος, ἀπροστάτευτος, ἀσυνόδευτος, ἀπροετοίμαστος, ἀπαρρησίαστος, κατὰ τή μέρα πού δέν περιμένει, καί κατὰ τήν ὥρα πού δέ γνωρίζει, ὅσο ἀκόμη ἀσωτεύει, ὅσο θησαυρίζει, ὅσο σπαταλᾷ, ὅσο ἀδιαφορεῖ. Θά ἔρθει μιά βαρειά νύχτα καί σκοτεινὴ καί ὀδυνηρὴ, καί θά ὀδηγηθεῖ σάν κατάδικος ἐκεῖ ὅπου ὀδηγοῦνται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν τό ἅγιο

1. Ψαλ. 48, 6.

Λόγος περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας καί κρίσεως

Ἄκούσατε, ἀδελφοί ἀγαπητοί, ὅσοι τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐλάβετε, πῶς μέλλομεν κριθῆναι καί πῶς ἐξέρχεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος. Διὸ ἔλεγεν ὁ Προφήτης· Ἰνα τί φοβοῦμαι ἐν [τῇ] ἡμέρᾳ πονηρᾷ; Ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με. Ἐλεύσεται γὰρ ἡμέρα καί ὥρα, ἀδελφοί, ὅτε καταλείψει ἄνθρωπος πάντα καί πάντας· καί ἀπελεύσεται μόνος μεμονωμένος, γυμνός, ἀβοήθητος, ἀπροστάτευτος, ἀσυνόδευτος, ἀνέτοιμος, ἀπαρρησίαστος, ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ, καί ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, ἐν ὅσῳ τρυφᾷ, ἐν ὅσῳ θησαυρίζει, ἐν ὅσῳ σπαταλᾷ, ἐν ὅσῳ ἀμεριμνᾷ. Μία νύξ βαρεῖα καί σκοτεινὴ καί ὀδυνηρά, καί ἀπάγεται ὡς κατάδικος, ὅπου ἀπάγει πᾶσα φύσις ἀνθρώπων ἐχόντων τὸ ἅγιον

βάπτισμα. Τότε θά σοῦ χρειασθοῦν, ἄνθρωπε, πολλοί ὀδηγοί, πολλοί βοηθοί, πολλές προσευχές, πολλοί συνοδοί, πολλές καλές πράξεις, κατά τήν ὥρα τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς.

Μεγάλη ταραχή καί μέγας φόβος καί τρόμος. Μεγάλο τό μυστήριο· μεγάλη ἡ κρισιμότητα· μεγάλη ἡ διάβαση τοῦ σώματος πρὸς τόν ἐκεῖ κόσμον, ὅταν θά ὀδηγούμαστε² πρὸς τόν ἀπέραντο αἰῶνα, ἀπό ὅπου κανεῖς δέν ξαναγύρισε. Θά εἶναι ἡ μοναδική ὥρα, καί ὄχι ἄλλη· ὁ μοναδικός δρόμος, καί ὄχι ἄλλος. Δύσκολο τό πέρασμα, ὅμως ὅλοι θά περάσουμε ἀπ' αὐτό· στενός καί γεμάτος δυσκολίες ὁ δρόμος, ὅμως ὅλοι θά βαδίσουμε διά μέσου αὐτοῦ· πικρό καί φοβερό τό ποτήρι, ὅμως ὅλοι θά πιοῦμε αὐτό καί ὄχι ἄλλο· μεγάλο καί ἄγνωστο τό μυστήριο τοῦ θανάτου, καί κανεῖς δέν μπορεῖ νά τό περιγράψει σ' ἐμᾶς· φρικτά καί φοβερά ὅσα θά ὑποφέρει τότε ἡ ψυχή, ὅμως κανεῖς ἀπό μᾶς δέν τά γνωρίζει, ἀγαπητοί ἀδελφοί. Δέ θά βλέπουμε πιά σ' αὐτή τή ζωή· ἂν κάτι γνωρίζουμε, ἂν κάτι κάναμε, αὐτό θά πάρουμε. Νά, ὀδηγούμαστε, καί δέ γνωρίζουμε ποῦ βρισκόμαστε.

Τώρα, ἂν ἔκανα κάτι καλό, αὐτό κέρδισα· καί ἂν ἔστειλα ἀπό πρὶν κάτι, ἐκεῖνο θά μέ προῦπαντήσῃ· καί ἂν θησαύρισα κάτι ἐπάνω

2. Στόν Assemani· «ἀπάγει μέν». Διορθώσαμε· ἀπάγωμεν.

βάπτισμα. Πολλῶν σοι, ἄνθρωπε, τότε τῶν ὀδηγῶν χρεῖα, πολλῶν σοι τῶν βοηθῶν, πολλῶν τῶν εὐχῶν, πολλῶν τῶν συνοδευόντων, πολλῶν τῶν πράξεων τῶν ἀγαθῶν, ἐν τῇ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς.

Στάσις μεγάλη καί φόβος μέγας καί τρόμος. Μέγα τό μυστήριο· μεγάλη ἡ περίστασις· μεγάλη ἡ τοῦ σώματος πρὸς τόν ἐκεῖ κόσμον διάβασις, ὅτε ἀπάγωμεν πρὸς τόν ἀπέραντον αἰῶνα, ὅθεν οὐδεὶς ἐπανελήλυθε. Ἡ μόνη ὥρα, καί οὐκ ἄλλη ὥρα· ἡ μόνη ὁδός, καί οὐκ ἄλλη ὁδός. Χαλεπὸν τό πέραμα, ἀλλὰ πάντες δι' αὐτοῦ παρερχόμεθα· στενή καί τεθλιμμένη ἡ ὁδός, ἀλλὰ πάντες δι' αὐτῆς βαδίζομεν· πικρὸν καί δεινὸν τό ποτήριον, ἀλλὰ πάντες αὐτό καί οὐκ ἄλλο πίνομεν· μέγα καί ἄδηλον τό τοῦ θανάτου μυστήριο, καί οὐδεὶς διηγῆσθαι ἡμῖν δύναται· φρικτά καί φοβερά, ἅπερ τότε ἡ ψυχή ἐφίσταται, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ταῦτα ἐπίσταται, ἀδελφοί ἀγαπητοί. Οὐκέτι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ βλέπομεν ἡμεῖς· εἴ τι οἶδαμεν, εἴ τι ἐπράξαμεν, ἐκλαμβάνομεν. Ἴδου ἀπάγομεν, καί οὐκ ἐπιστάμεθα ποῦ ὑπάρχομεν.

Νῦν εἴ τι ἀγαθὸν ἐπραξα, τοῦτο καί ἐκέρδησα· καί εἴ τι προέπεμψα, ἐκεῖνο καί ἀπαντήσῃ μοι· καί εἴ τι ἐπὶ τῆς γῆς ἐθησαύρισα, τοῦτό μοι ἄρτι ὀφε-

στή γῆ, αὐτό θά εἶναι τώρα τό ὄφελός μου. Ἄν ἐλέησα κάποιον, θά ἐλεηθῶ αὐτή τήν ὥρα· ἄν σκέπασα κάποιον, θά σκεπασθῶ τώρα. Διότι ἡ παρούσα ὥρα τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς μου εἶναι γιά μένα στενόχωρη καί δύσκολη, περισσότερο ἀπό κάθε ὥρα· διότι πιάσθηκα ἀπροετοίμαστος. Ἡ παρούσα νύχτα εἶναι γιά μένα σκοτεινή· διότι κόπηκα ἄκαρπος. Ὁ δρόμος πού βαδίζω εἶναι δύσκολος· διότι δέν ἔχω κανένα ἐφόδιο. Γι' αὐτό, χύστε γιά μένα πικρά δάκρυα καί θρηνηστε· συμμερισθεῖτε τή συμφορά μου καί προσευχηθεῖτε, γιά νά βρῶ ἐκεῖ λίγη ἀνάπαυση. Δέ ζητῶ πολλά, διότι ἔκανα πολλές ἁμαρτίες.

Λοιπόν, γιατί μοῦ ἀνάβετε κερι; Διότι δέν ἀναψα τή λαμπάδα τῆς ψυχῆς μου. Καί γιατί μέ βάζετε ἀνάμεσα στίς σορούς τῶν ὁσίων, ἐμένα πού δέν ἔζησα τή ζωή καί τόν τρόπο τους; Ἀλίμονο, πῶς ἐξαπάτησα τόν ἑαυτό μου! Πῶς περιγέλασα τόν ἑαυτό μου! Λέγοντας, «Εἶμαι νέος, ὥστε νά ἀπολαύσω τά πράγματα τῆς ζωῆς», ἀπόλαυσα τόν κόσμο, ὑπηρέτησα τό σῶμα, «ἔπειτα στό τέλος θά μετανοήσω· διότι ὁ Θεός εἶναι φιλόανθρωπος, καί ὅπωςδήποτε θά προσφέρει σ' ἐμένα τή συγχώρηση». Αὐτά καθημερινά τά εἶχα στό νοῦ μου, καί σπατάλησα ἀπερίσκεπτα τή ζωή μου. Μέ δίδασκαν, καί δέν πρόσεχα· μέ συμβούλευαν, καί περιγελοῦσα· ἄκουγα τίς ἅγιες Γραφές, καί δέν πίστευα· καί νά, πιάσθηκα ἀπροετοίμαστος. Ἄκουγα γιά

λος. Εἴ τινα ἠλέησα, αὐτῇ τῇ ὥρα ἐλεηθήσομαι· εἴ τινα ἐσκέπασα, νῦν σκεπασθήσομαι. Ὅτι στενή μοι καί βαρεῖα ἡ παροῦσα ὥρα τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς μου ὑπέρ πᾶσαν ὥραν· ἀνέτοιμος γάρ προκατελήφθην. Σκοτεινή μοι ἡ παροῦσα νύξ· ἄκαρπος γάρ ἐκόπην. Βαρεῖά μοι ἡ παροῦσα ὁδός· ὅτι οὐδέν ἐφόδιόν μοι ὑπάρχει. Ἀλλά δακρύσατε ἐπ' ἐμέ πικρῶς καί θρηνήσατε· συμπαθήσατέ μοι καί προσεύξασθε, ἵνα εὕρω ἐκεῖ μικράν ἄνεσιν. Οὐ ζητῶ πολλά, διότι ἤμαρτον πολλά.

Λοιπόν τί μοι κηρίον ἀνάπτετε; Οὐ γάρ ἠψάμην τήν λαμπάδα τῆς ψυχῆς. Τί δέ με καί ἐν σοροῖς μετὰ ὁσίων κατατίθετε, ὧν τόν βίον καί τόν τρόπον οὐκ ἔπραξα; Οἶμοι, πῶς ἑαυτὸν ἠπάτησα! Πῶς ἑαυτὸν ἐνέπαιξα! Λέγων, νέος εἶμι, ὃς ἀπολαύσω τῶν τοῦ βίου πλημμυρῶν, ἐτρέφθησα τῷ κόσμῳ, ἐθεράπευσα τό σῶμα, εἶτα ἐν ὑστέροις μετανοῶ· φιλόανθρωπος γάρ ἐστίν ὁ Θεός, καί πάντως ποιήσει μοι τήν συγχώρησιν. Ταῦτα ἐννοῶν καθ' ἡμέραν, καί τήν ἑμαυτοῦ ζωὴν κακῶς ἐδαπάνησα. Ἐδιδασκόμην, καί οὐ προσεῖχον· ἐνουθετούμην, καί κατεγέλων· ἤκουον τῶν ἁγίων Γραφῶν, καί οὐκ ἐπίστευον· καί ἰδοὺ ἀνέτοιμος

τὴν κρίση, καὶ κοροΐδευα. Ἔκουγα γιὰ τὸ θάνατο, καὶ ζοῦσα σάν νά ἦμουν ἀθάνατος. Νά, κατέληξα ἀμετανόητος, καὶ κανεῖς δέν εἶναι πού νά μέ λυτρώσει. Νά, ζητῶ βοηθό, καὶ κανεῖς δέν εἶναι πού νά μέ βοηθήσει. Νά, καταδικάζομαι, καὶ κανεῖς δέν εἶναι πού νά μέ σώσει. Δίκαια ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ. Πόσες φορές συμφώνησα νά μετανοήσω, καὶ ξανά ἔκανα τὸ χειρότερο! Πόσες φορές γονάτισα μετανοημένος, καὶ ξανά ἔδειξα ἀνυπακοή! Πόσες φορές μέ ἐλέησε, καὶ ξανά ἐξόργισα τὸν Θεό!

Ἐνῶ αὐτός πού πεθαίνει ἐκμυστηρεύεται σ' ἐμᾶς αὐτά, ξαφνικά δένεται ἡ γλῶσσα του, ἀλλοιθωρίζουν τὰ μάτια του, κλείνει τὸ στόμα του, ἐμποδίζεται ἡ φωνή του, τὴ στιγμή πού θά φθάσουν στή συνέχεια οἱ δεσποτικές δυνάμεις, τὴ στιγμή πού θά κατεβοῦν οἱ φοβερές στρατιές, ὅταν οἱ θεῖοι ψυχοπομποὶ θά καλέσουν τὴν ψυχὴ νά ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅταν ὁ ἀλύγιστος Ἄγγελος θά ζητᾷ νά μᾶς σύρει μέ τὴ βία στό δικαστήριο· καὶ ὅταν τὸν ἀντικρύσει αὐτόν ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, εἴτε βασιλιάς, εἴτε ἡγεμόνας, εἴτε κοσμοκράτορας, θά συγκλονισθεῖ ὀλόκληρος, θά τρέμει ὀλόκληρος, θά ταραχθεῖ ὀλόκληρος, θά κυριευθεῖ ὀλόκληρος ἀπὸ θάμβος, βλέποντας δυνάμεις φοβερές, βλέποντας μορφές παράξενες, βλέποντας πρόσωπα σκληρά καὶ αὐστηρά, βλέποντας τάγματα πού ποτέ δέ θά ἀντικρύσει κανεῖς. Καὶ συλλογιζόμενος θά λέει· «Εὐλογητός ὁ μόνος ἀθά-

προκατελήφθην. Ἦκουον περὶ κρίσεως, καὶ ἐξεμυκτήριζον. Ἦκουον περὶ θανάτου, καὶ ὡς ἀθάνατος διῆγον. Ἴδου ἀμετανόητος ἐφθάσθην, καὶ οὐδεὶς ὁ λυτρούμενος. Ἴδου ζητῶ βοηθόν, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῶν μοι. Ἴδου καταδικάζομαι, καὶ οὐδεὶς ὁ σώζων. Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ. Ποσάκις μετανοεῖν συνεταξάμην, καὶ πάλιν τὸ χειρὸν διεπραττόμην! Ποσάκις προσέπεσα, καὶ πάλιν ἠθέτησα! Ποσάκις με ἠλέησε, καὶ πάλιν παρώργισα!

Ταῦτα τοῦ τελευτῶντος πρὸς ἡμᾶς διαλεγόμενου, ἐξαίφνης δεσμεῖται αὐτοῦ ἡ γλῶσσα, ἀλλοιοῦνται οἱ ὀφθαλμοί, σιγᾷ τὸ στόμα, κωλύεται ἡ φωνή, ἡνίκα αἱ δεσποτικαὶ δυνάμεις λοιπὸν παραγένωνται, ἡνίκα αἱ φοβεραὶ στρατιαὶ καταβῶσιν, ὅταν οἱ θεῖοι ἐκσπηλευταὶ καλοῦσι τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος ἐκδημῆσαι, ὅταν ὁ ἀπαράκλητος ἀπαιτεῖται εἰς τὸ δικαστήριον ἡμᾶς ἔλκων· ὃν καὶ θεασάμενος ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, κἂν βασιλεύς, κἂν δυνάστης, κἂν κοσμοκράτωρ, ὅλος δονεῖται, ὅλος τρέμει, ὅλος ταράττεται, ὅλος θαμβεῖται, ὁρῶν δυνάμεις φοβεράς, ὁρῶν μορφὰς ξένας, ὁρῶν πρόσωπα ἀπηνῆ καὶ αὐστηρά, ὁρῶν τάξεις αἱ οὐδέποτε θεάσσονται· καὶ πρὸς αὐτὸν ἐννοῶν καὶ λέγων·

νατος. Εὐλογητός ὁ ἄμωμος αἰώνιος Βασιλιάς, καί ἀναπόφευκτος Κριτής, καί ἀδιάδοχος Βασιλιάς· καί αἰώνια τιμωρία. Τί εἶναι ἀπέναντι σ' αὐτά ἡ ἐπίγεια βασιλεία! Τί εἶναι ἡ πρόσκαιρη ἐξουσία τῶν ἀνθρώπων! Νά, ἀλήθεια, οὐράνιες στρατιές! Νά, φοβερές μορφές τῆς φοβερῆς μερίδας! Νά, ἰσχυροί τοῦ ἰσχυροῦ Θεοῦ! Νά, δυνατοί τοῦ ἄμωμου κραταιοῦ!».

Αὐτά θά βλέπει τότε ἐκεῖνος πού πέθανε, ἐμᾶς ὁμως δέ θά μᾶς βλέπει πιά, ἀλλά θά ἔχει στραμμένα τά μάτια του στίς ἀγγελικές δυνάμεις, πού τόν καλοῦν· καί ὅλοι θά τρομάξουν³ καί θά λένε μεταξὺ τους· «Ἡσυχάστε, ἡσυχάστε, καί μήν ἐνοχλεῖτε στό ἐξῆς τόν κατὰκοιτο. Μήν κραυγάζετε, γιά νά μήν τόν ἀνησυχῆσετε. Μή θρηνησετε, γιά νά μήν τόν ταράξετε. Προσευχηθεῖτε, γιά νά βγεῖ ἡ ψυχὴ του μέ εἰρήνη. Τώρα βρίσκεται σέ μεγάλη ἀγωνία. Σκεφθεῖτε ὅτι αὐτό καί σεῖς μπορεῖτε νά πάθετε⁴. Προσέξτε καί μή σᾶς διαφύγει τήν προσοχή αὐτό τό μυστήριον. Προσευχηθεῖτε, ὥστε νά ἔχει φιλόανθρωπος Ἀγγέλους· παρακαλέστε, ὥστε νά βρεῖ εὐμενὴ τόν Δεσπότη. Στρέψτε τά μάτια σας σ' αὐτόν, καί φροντίστε γι' αὐτή τήν ὥρα. Διότι, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Εἶναι σκουλήκι, στάχτη, σκιά, ὄνειρο. Πέρασε πιά· ἔφυγε πιά· ἔμεινε πιά ἀκίνητος· ἔπαισε πιά νά ἐργάζε-

3. Στόν Assemani· «πάντες ἄνθρωποι γενόμενοι». Διορθώσαμε· πάντες ἔντρομοι γενόμενοι.

4. Στόν Assemani· «ποθὴν ἔχετε». Διορθώσαμε· παθεῖν ἔχετε.

εὐλογητός ὁ ἄμωμος ἀθάνατος. Εὐλογητός ὁ ἄμωμος βασιλεὺς αἰώνιος, καί κριτὴς ἀπαραίτητος, καί βασιλεὺς ἀδιάδοχος· καί αἰώνιος κόλασις. Τί ἐστὶ πρὸς ταῦτα βασιλεία ἐπίγειος! Τί ἐστὶν ἡ ἐξουσία τῶν ἀνθρώπων ἡ πρόσκαιρος! Ἴδου ἀληθῶς στρατιαὶ οὐράνιαι! Ἴδου μορφαὶ φοβεραὶ τοῦ μέρους φοβεροῦ! Ἴδου ἰσχυροὶ Θεοῦ ἰσχυροὶ! Ἴδου δυνατοὶ τοῦ ἄμωμου κραταιοῦ!

Ταῦτα τότε ὁ θανὼν ὄρα, ἡμᾶς δέ οὐκέτι θεωρεῖ, ἀλλὰ πρὸς τὰς καλούσας δυνάμεις θεᾶται· καί πάντες ἔντρομοι γενόμενοι καί πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· ἡσυχάσατε, ἡσυχάσατε, καί τῷ κειμένῳ λοιπὸν μὴ ὀχλήσητε. Μὴ κράζετε, ἵνα μὴ θορυβήσητε. Μὴ θρηνησητε, ἵνα μὴ αὐτόν ταράξητε. Προσεύξασθε, ἵνα μετ' εἰρήνης ἡ ψυχὴ ἐξέλθῃ. Εἰς ἀγῶνα μέγαν νῦν παρίσταται. Σκοπήσατε τοῦτο καί ὑμεῖς παθεῖν ἔχετε. Ἐμβλέψατε καί τοῦ μυστηρίου τούτου μὴ λάθητε. Προσεύξασθε, ἵνα φιλόανθρωπος Ἀγγέλους ἔχη· προσπέσατε, ἵνα εὐμενῇ τὸν Δεσπότην εὐρήσηται. Ἀτενίσσατε, καί τῆς ὥρας ταύτης φροντίσατε. Τί γάρ ἐστὶν ἄνθρωπος; Σκώληξ, τέφρα, σκιά, ὄναρ. Ἦδη διέβη· ἤδη ἀπῆλθεν· ἤδη

ται· ἠσύχασε πιά· ἔπαυσε πιά νά ζεῖ. Ἐκεῖνο τό μεγάλο καί ἀνίκητο λεοντάρι, ἐκεῖνος ὁ τύραννος, ὁ ἠγεμόνας, ὁ ὑπερήφανος, ὁ φοβερός σέ ὄλους, εἶναι νεκρός. Καί πέρασε ἐκεῖνος πού ὑπῆρχε, σάν νά μήν ὑπῆρχε, ἐκεῖνος πού γεννήθηκε, σάν νά μή γεννήθηκε. Ἐκεῖνος πού ξεχώριζε ἀπό πολλούς ἄλλους, ἐκμηδενίσθηκε· ἐκεῖνος πού εἶχε ἐξουσία, ἐξουσιάζεται· ἐκεῖνος πού ἔβαζε ἄλλους σέ δεσμά, μπαίνει σέ δεσμά· καί νά, ὀδηγεῖται ἐκεῖ, ὅπου τόν ὀδηγοῦν αὐτοί πού τόν συνοδεύουν. Ἐκεῖνη τή μέρα θά διαλυθοῦν ὄλα τά σχέδιά του⁵.

Τότε παραλαμβάνοντας οἱ Ἄγγελοι τήν ψυχή διά μέσου τοῦ ἀέρος, πηγαίνουν στόν τόπο ὅπου στέκονται οἱ ἀρχές, οἱ ἐξουσίες καί οἱ κοσμοκράτορες τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, οἱ σκληροί κατήγοροί μας, οἱ φοβεροί τελῶνες καί ἐλεγκτές καί εἰσπράκτορες, οἱ ὅποιοι τήν συναντοῦν στόν ἀέρα, ἐλέγχοντας, ἐξετάζοντας, παρουσιάζοντας τά ἀμαρτήματα καί τά χρέη τοῦ ἀνθρώπου, τῆς νιότης καί τῶν γηραιῶν, ὅσα ἔκανε μέ τή θέλησή του καί ὅσα χωρίς τή θέλησή του, μέ ἔργα, μέ λόγια, μέ σκέψεις. Μεγάλος θά εἶναι ὁ φόβος ἐκεῖ· μέγας θά εἶναι ὁ τρόμος τῆς ταλαίπωρης ψυχῆς. Θά εἶναι ἀπερίγραπτη ἡ πίεση πού θά δοκιμάζει τότε, καθῶς αὐτή θά κρατιέται, θά συνταράζεται⁶, θά συκοφαντεῖται, θά σπρώχνεται, θά ἐμποδίζεται ἀπό

5. Πρβλ. Ψαλ. 145, 4.

6. Στόν Assemani· «κλωμένην». Διορθώσαμε· κλονουμένην.

ἠρέμησεν· ἤδη κατέπαυσεν· ἤδη ἠσύχασεν· ἤδη ἐπαύσατο. Ἐκεῖνος ὁ πολὺς καί ἀήττητος λέων, ὁ τύραννος, ὁ δυνάστης, ὁ ὑψηλός, ὁ πᾶσι φοβερός, κεῖται. Καί παρῆλθεν ὁ φανείς ὡς μή φανείς, ὁ τεχθεὶς ὡς μή τεχθείς. Ὁ πολὺς ὑπὲρ πολλοὺς γέγονεν οὐδείς· ὁ κρατῶν κεκράτῃται· ὁ δεσμῶν δεσμεῖται· καί ἰδοὺ ὑπάγεται, ἔνθα ὑπάγουσιν οἱ ἀπάγοντες. Ἐν ἐκεῖνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.

Τότε παραλαμβάνοντες οἱ Ἄγγελοι [καί] τήν ψυχὴν διά τοῦ ἀέρος ἀπέρχονται, ἐν ᾧ ἴστανται ἀρχαί, ἐξουσίαι καί οἱ κοσμοκράτορες τῶν ἐναντίων δυνάμεων, οἱ πικροὶ ἡμῶν κατήγοροι, οἱ δεινοὶ τελῶναι καί λογοθέται καί φορολόγοι, ἐν τῷ ἀέρι συναντῶντες, λογοθετοῦντες, ἐξερευνῶντες, προσφέροντες τά τοῦ ἀνθρώπου ἀμαρτήματα καί χειρόγραφα, τὰ ἐν νεότητι, τὰ ἐν τῷ γῆρει, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ δι' ἔργων, τὰ διὰ λόγων, τὰ δι' ἐνθυμήσεων. Πολὺς ὁ φόβος ἐκεῖ· πολὺς ὁ τρόμος τῆς ἀθλίας ψυχῆς. Ἀδιήγητος ἀνάγκη, ἣν ὑφίσταται τότε ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μυριάδων ἐχθρῶν αὐτὴν κρατουμένην, κλονουμένην, συκοφαντουμένην, συνωθουμένην, ἐμποδιζομένην, ἵνα μὴ ἐν φωτὶ οἰκί-

τό πλήθος τῶν μυριάδων ἐχθρῶν, γιά νά μήν κατοικήσει στό φῶς, γιά νά μήν μπεῖ στή χώρα τῶν ζώντων.

Καί ἀπό τή μιά, οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι παραλαμβάνουν τήν ψυχή καί τήν ὀδηγοῦν· ἐμεῖς ἀπό τήν ἄλλη, παίρνουμε ἀπό τό σπίτι τό σῶμα, σάν ξένο καί ἐχθρικό, καί τό πηγαίνουμε γρήγορα στόν τάφο. Καί βλέπουμε ἄλλο μεγάλο καί φοβερότερο μυστήριο, ἀντικρύζοντας τούς νεκρούς, τούς μικρούς καί τούς μεγάλους, τούς βασιλεῖς καί τούς ὑπήκοους, τούς τυράννους καί τούς δούλους· ὅλους νά εἶναι στάχτη· νά εἶναι μιά τέφρα, μιά σκόνη, μιά δυσωδία, μιά σαπρία, ἕνα σκουλήκι· ὅπως ὁ ἀράπης ἔτσι καί ὁ εὐγενής· ὅπως ὁ νέος ἔτσι καί ὁ γέρος· ὅπως ὁ παράλυτος ἔτσι καί ὁ γερός· νά εἶναι ριχμένοι στόν τάφο μέ ἴδια ἐμφάνιση, μέ ἴδια μορφή· καί λέμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο· «Νά, ὁ τάδε καί ὁ τάδε· αὐτός εἶναι ὁ τάδε βασιλιάς, καί αὐτός εἶναι ὁ τάδε τύραννος, καί αὐτός εἶναι ὁ τάδε στρατηγός· αὐτός εἶναι ἀπόγονος τοῦ τάδε, καί αὐτή εἶναι ἡ θυγατέρα τοῦ τάδε· αὐτή εἶναι ἡ νέα πού κάποτε ντύνονταν φανταχτερά· αὐτός εἶναι ὁ νέος πού στολίζονταν πρίν».

Αὐτά λέμε συχνά μέ στεναγμό στούς τάφους, καί χύνουμε δάκρυα βλέποντας τό μεγάλο καί φοβερό μυστήριο, βλέποντας ὅτι ἐκεῖ κάθε νιότη εἶναι ἀγνώριστη, βλέποντας ὅτι ἐκεῖ κάθε ἡλικία ἔχει καταργηθεῖ, βλέποντας ὅτι ἐκεῖ κάθε ὁμορφιά ἔχει καταστραφεῖ, βλέ-

ζη, ἵνα μὴ ἐν χώρᾳ ζώντων εἰσέλθῃ.

Ἄλλ' οἱ μὲν ἅγιοι Ἄγγελοι τήν ψυχήν παραλαβόντες ἀπάγουσιν· ἡμεῖς δὲ τὸ σῶμα ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον ἐκ τοῦ οἴκου λαβόντες πρὸς τὸν τάφον ἀπάγοντες σπουδῆ. Καὶ ὀρῶμεν ἄλλο μέγα καὶ φοβερῶτερον μυστήριον, κατανοοῦντες τούς νεκρούς μικρούς καὶ μεγάλους, τούς βασιλεῖς καὶ ιδιώτας, τούς τυράννους καὶ δούλους· πάντας σποδόν, μίαν τέφραν, μίαν κόνιν, μίαν δυσωδίαν, μίαν σαπρίαν, ἕνα σκώληκα· ὡς ὁ αἰθίοψ, οὕτως καὶ ὁ εὐπρεπής· ὡς ὁ νεώτερος, οὕτως καὶ ὁ γέρων· ὡς ὁ παράλυτος, οὕτως καὶ ὁ δυνατός· μιᾶ ἰδέα, μιᾶ μορφῆ ἐν τῷ τάφῳ κείμενοι· καὶ λέγομεν ἀλλήλοις· ἰδοὺ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· οὗτός ἐστιν ὁ δεῖνα βασιλεύς, καὶ οὗτος ὁ δεῖνα τύραννος, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ δεῖνα στρατηγός· οὗτός ἐστιν τοῦ δεῖνα ἕγγονος, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ θυγάτηρ τοῦ δεῖνα· αὕτη ἢ ποτε φανταζομένη νεᾶνις· οὗτος ὁ πρίν καλλωπιζόμενος νεώτερος.

Ταῦτα πολλάκις μετὰ στεναγμοῦ λέγοντες ἐν τοῖς τάφοις, καὶ δακρῦομεν ὀρῶντες τὸ μέγα καὶ φοβερὸν μυστήριον, ὀρῶντες ὅτι πᾶσα νεότης ἐκεῖ ἀγνώριστος, ὀρῶντες ὅτι πᾶσα ἡλικία ἐκεῖ κατελύθη, ὀρῶντες ὅτι πᾶσα εὐμορφία ἐκεῖ

ποντας ὅτι ἐκεῖ κάθε μάτι ἔσβησε, βλέποντας ὅτι ἐκεῖ τὰ δόντια σκορπίσθηκαν, βλέποντας ὅτι ὅλα ἐξαφανίσθηκαν, καί ὅτι ὅλα αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶναι κόπος καί μόχθος· καί μιλοῦμε καί κανεῖς δέν ἀκούει, θρηνοῦμε καί κανεῖς δέν προσέχει. Κράζουμε τούς νεκρούς μέ τό ὄνομά τους καί λέμε· «Ποῦ φύγατε, ἀδελφοί μας; Πῶς περνᾶτε; Πῶς εἴστε; Πῶς μᾶς ἐγκαταλείψατε ξαφνικά; Δῶστε ἀπάντησιν σ' ἐμᾶς, ὅπως μιλούσατε κάποτε. Μιλῆστε σ' ἐμᾶς· ἀποκριθεῖτε σ' ἐμᾶς».

Αὕτη δηλαδή ἡ σκόνη στόν τάφο, ἡ ὁποία εἶναι μπροστά στά μάτια σας⁷, αὕτη ἡ τέφρα πού βλέπετε, αὕτη ἡ δυσωδία, εἶναι αὐτά τὰ ὅστα πού σάπισαν· αὐτά τὰ βρώμικα σκουλήκια εἶναι ἐκεῖνο τό σῶμα τῶν νέων καί τῶν κοριτσιῶν, πού κάποτε ποθούσατε· αὕτη ἡ τέφρα εἶναι ἐκείνη ἡ σάρκα μέ τήν ὁποία σμίγατε καί φιλούσατε ἀκόλαστα· αὐτός ὁ βόρβορος εἶναι ἐκεῖνο τό πρόσωπο πού νύχτα καί μέρα ἀχόρταγα φιλούσατε· αὐτά τὰ σκουλήκια καί τό ρυπαρό ὑγρό εἶναι ἐκείνη ἡ σάρκα μέ τήν ὁποία σμίγατε καί ἁμαρτάνετε. Δέστε καί φοβηθεῖτε· ἀντιληφθεῖτε ὅτι ἀφήσατε ἐσεῖς στά κρεβάτια τίς συζύγους σας καί σμίγετε μέ τίς πόρνες, ὅτι κυλιέστε μέσα στή στάχτη καί μέσα στό βόρβορο· ἀντιληφθεῖτε ὅτι ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός

7. Στόν Assemani· «ἡμῶν». Διορθώσαμε· ὑμῶν.

κατηλλοιώθη, ὀρῶντες ὅτι πᾶς ὀφθαλμός ἐκεῖ ἐσβέσθη, ὀρῶντες ὅτι ὀδόντες ἐκεῖ ἐσκορπίσθησαν, ὀρῶντες ὅτι πάντα ἐξέπεσαν, καί πάντα κόπος καί μόχθος τοῦ κόσμου τούτου [ἐξέπεσαν]· καί λαλοῦμεν, καί οὐδείς εἰσακούων, θρηνοῦμεν, <καί> οὐδείς προσέχων. Ἐξ ὀνόματος τούς κειμένους κράζομεν καί λέγομεν· ποῦ ἀπήλθετε, ἀδελφοί ἡμῶν; Πῶς διάγετε; Πῶς ὑπάρχετε; Πῶς ἡμᾶς ἄφνω κατελίπετε; Δότε ἡμῖν φωνήν, ὡς ἐλαλεῖτέ ποτε. Λαλήσατε ἡμῖν· ἀνακρίθητε ἡμῖν.

Αὕτη δέ ἡ πρό τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ἐν τῷ τάφῳ κόνις, αὕτη ἦν ὀρᾶτε τέφρα, αὕτη ἡ δυσωδία, ταῦτα <ἄ> κατέσαπε τὰ ὅστα· οὗτοι ἀκάθαρτοι σκώληκες τὸ σῶμά ἐστι ἐκεῖνο τῶν νεανίσκων καί τῶν νεανίδων, ὧν ἐποθεῖτέ ποτε· αὕτη ἡ τέφρα ἐκείνη ἐστίν ἡ σὰρξ ἐν ἣ συνεπλέκεσθε καί ἀκολάστως ἐφιλεῖτε· οὗτος ὁ βόρβορος ἐκεῖνο τό πρόσωπόν ἐστι, ὧν νυκτός καί ἡμέρας ἀπλήστως κατεφιλεῖτε· οὗτοι οἱ σκώληκες καί ἡ ρύσις ἡ ρυπαρά ἐκείνη ἡ σὰρξ ἐστίν, ἐν ἣ συμπλεκόμενοι ἡμαρτάνετε. Εἶδατε καί φοβήθητε· γινῶτε ὅτι ἐπὶ ταῖς κλίναις τὰς ὑμετέρας συμβίας ὑμεῖς ἀφέντες ταῖς πορνείαις συμπλέκεσθε, ὅτι σποδῶ καί βορβόρῳ ἐγκυλινδούμενοι· γινῶτε ὅτι πάντα τὰ μέλη αὐτῶν βόρβορος καί δυ-

τους εἶναι βόρβορος καί δυσωδία. Μήν πλανιέσθε, νέοι καί νέες, ἀνόητοι, ἀσύνητοι, μέ συμπεριφορά ἀταίριαστη σέ ἄνθρωπο· διότι ὑπάρχει κρίση καί ἀνταπόδοση.

Ἄκου καί τίς τιμωρίες. Ὁ ἄδης εἶναι ἀτέλειωτη τιμωρία. Ὑπάρχει ἀφώτιστο σκοτάδι, καί ὑπάρχει ἀπαρηγόρητη γέεσσα, καί ὑπάρχει ἀκοίμητο σκουλήκι, καί ὑπάρχει ἀκατάπαυστο κλάμα, καί ὑπάρχει ἀσταμάτητο τρίξιμο τῶν δοντιῶν, καί ὑπάρχει ἀγιάτρευτη θλίψη, καί ὑπάρχει ἀπροσωπόληπτη κρίση, καί ὑπάρχουν ὑπηρέτες σκληροί, καί ὑπάρχει πένθος πικρό καί αἰώνιο, ὅταν θά ἀναστηθοῦμε ὅλοι ἀπό τούς νεκρούς καί θά παρουσιασθοῦμε καί θά ἐλεγχόμαστε καί θά ὁμολογοῦμε φανερά τίς ἀμαρτίες μας σ' ἐκεῖνο τό μεγάλο καί φρικτό καί ἀπερίγραπτο δικαστήριον τοῦ Δικαστῆ, ὅταν θά ἔρθει ἀπό τόν οὐρανόν νά κρίνει ὅλη τήν οἰκουμένη ἀπό τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου ὡς τή δύση, ὅταν θά ἠχήσουν οἱ φωνές ἐκείνων τῶν φοβερῶν σαλπίγγων, ὅταν ἡ κτίσις θά θραύεται καί θά ταράζεται μέ φόβον καί τρόμον, ὅταν θά ἀνοίγονται οἱ τάφοι καί θά ἀνασταίνονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, γυμνοί καί ἀκάλυπτοι, ὅταν θά φράξει κάθε στόμα καί θά ὁμολογήσει φανερά κάθε γλῶσσα, ὅταν ὁ ποταμός τῆς φωτιᾶς θά τρέχει μπροστά στόν Δικαστή, γιά τόν ὁποῖον λέει ὁ Δανιήλ· «Ἐβλεπα, ὡσότου τοποθετήθηκαν οἱ θρόνοι, καί κάθισε ὁ Πα-

σωδία. Μή πλανᾶσθε, ὡ νέοι καί νεάνιδες ἀφρονες, ἀσύνητοι, ἀπάνθρωποι· κρίσις γάρ ἐστὶ καὶ ἀνταπόδοσις.

Ἄκουε καί τῶν κολάσεων. Ἄδης κόλασις ἀτελεύτητος. Ἔστι σκότος ἀφώτιστον, καί ἔστι γέεσσα ἀπαράκλητος, καί ἔστι σκώληξ ἀκοίμητος, καί ἔστι κλαυθμὸς ἀσίγητος, καί ἔστι βρυγμὸς ἀκατάπαυστος, καί ἔστι θλίψις ἀνίατος, καί ἔστι κρίσις ἀπροσωπόληπτος, καί εἰσὶν ὑπουργοὶ ἀσυγχώρητοι, καί ἔστι πένθος πικρὸν καί αἰώνιον, ἡνίκα ἐκ νεκρῶν ἀναστῶμεν ἅπαντες, καί παριστάμενοι λογοθετούμεθα καί ἐξομολογοῦμεθα εἰς ἐκεῖνο τὸ μέγα καί φρικτὸν καί ἀδιήγητον τοῦ Δικαστοῦ δικαστήριον, ὅτε ἐξ οὐρανοῦ ἐλεύσεται τοῦ κρῖναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν, ὅτε φωναὶ τῶν φοβερῶν ἐκείνων σαλπίγγων ἠχήσουσι, ὅτε ἡ κτίσις φόβῳ καί τρόμῳ κλᾶται καί ταράσσεται, ὅτε οἱ τάφοι ἀνοίγονται καί πᾶσα σὰρξ ἀνίσταται, γυμνή καί τετραχλησμένη, ὅτε πᾶν στόμα φραγήσεται καί πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτε ὁ ποταμὸς τοῦ πυρὸς ἔλκει ἔμπροσθεν τοῦ Δικαστοῦ, περὶ οὗ φησὶν ὁ Δανιήλ· ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καί παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε· ὁ θρόνος αὐτοῦ

λαιός τῶν ἡμερῶν· ὁ θρόνος του ἦταν φλόγα φωτιᾶς· οἱ τροχοὶ τοῦ θρόνου του ἦταν φωτιά πού ἔβγαζε φλόγες· χίλιες χιλιάδες στεκόταν μπροστά του καί μύριες μυριάδες τόν ὑπηρετοῦσαν· στήθηκε δικαστήριο, καί ἀνοίχθηκαν τά βιβλία»⁸.

Ἐκείνη εἶναι ἡ μέρα καί ἡ ὥρα, γιά τήν ὁποία λέει ὁ Δαβίδ· «Γιατί φοβοῦμαι τήν πονηρή μέρα;»⁹. Ἐκείνη τή μέρα καταράσθηκε ὁ Ἰώβ, λέγοντας· «Ἄς καταρασθεῖ ἐκείνη τή μέρα αὐτός πού καταριέται· αὐτός πού ἔχει τή δύναμη νά συλλάβει τό μεγάλο κῆτος»¹⁰. δηλαδή τόν Διάβολο. Γιά κείνη τή μέρα εἶπε καί ἄλλος Προφήτης· «Νά, ἔρχεται, λέει ὁ Κύριος· καί ποιός θά μπορέσει νά βαστάξει τή μέρα τῆς ἔλευσής του¹¹, ὅταν ὁ Θεός θά ἔρθει ὀλοφάνερα, ὁ Θεός μας, καί δέ θά ἔρθει σιωπηλά, καί σφοδρή καταιγίδα θά ξεσπάσει ὀλόγυρά του; Θά καλέσει μάρτυρες τόν οὐρανό πού εἶναι ψηλά καί τή γῆ, γιά νά δικάσει τό λαό του»¹². Τότε κάθε ἄνθρωπος θά παρουσιασθεῖ σ' ἐκεῖνο τό φοβερό δικαστήριο, σάν κατάδικος· ὅλοι δεμένοι, ὅλοι γυμνοί· τρέμοντας, γεμάτοι ταραχή, γεμάτοι ἀγωνία, γεμάτοι μέριμνα τί θά πεῖ ὁ καθένας ἢ τί θά ἀπολογηθεῖ στόν Βασιλιά τῶν βασιλέων, στόν Κύριο τόν Θεό μας.

Ποῦ εἶναι ἐκεῖ ἡ φανταχτερή πομπή τῶν βασιλέων; Ποῦ εἶναι

8. Δαν. 7, 9-10.

9. Ψαλ. 48, 6.

10. Ἰώβ 3, 8.

11. Μαλαχ. 3, 1-2.

12. Ψαλ. 49, 3-4.

φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· χίλιαι χιλιάδες παρεστήκεσαν αὐτῶ καί μύριαι μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῶ· κριτήριο ἐκάθισε καί βίβλοι ἀνεώχθησαν.

Ἐκείνη ἐστὶν ἡ ἡμέρα καί ὥρα, περὶ ἧς φησὶν ὁ Δαυὶδ· ἵνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ; Ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατηράσατο ὁ Ἰώβ, λέγων· καταρασάτω αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι· τουτέστι τὸν Διάβολον. Περὶ ἐκείνης τῆς ἡμέρας καί ἕτερος Προφήτης εἶπεν· ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει Κύριος· καί τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ, ἠνίκα ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται, καὶ κύκλω αὐτοῦ καταιγὶς σφόδρα; Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Τότε πᾶσα σὰρξ παραστήσεται εἰς τὸ φοβερόν ἐκεῖνο δικαστήριο, ὡς κατάδικος· πάντες δέσμιοι, πάντες γυμνοί· τρέμοντες, ταραττόμενοι, ἀγωνιῶντες, μεριμνῶντες, ἕκαστος τί εἶπη ἢ τί ἀπολογήσεται τῷ Βασιλεῖ τῶν βασιλευόντων, Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ποῦ ἐκεῖ τῶν βασιλέων ἡ φαντασία; Ποῦ τῶν ἀρχόντων ἡ ἐξουσία; Ποῦ

ἡ ἐξουσία τῶν ἀρχόντων; Ποῦ εἶναι ὁ καλλωπισμός τῶν ἐνδυμάτων; Ποῦ εἶναι τά χρυσοχάλινα ἄλογα; Ποῦ εἶναι ὁ κρότος τῶν χρημάτων; Ποῦ εἶναι ἡ τρυφή; Ποῦ εἶναι ἡ σπατάλη; Ποῦ εἶναι αὐτοί πού τρῶνε καί λένε· «Αὔριο θά πεθάνουμε»¹³; Δέν ἀκούσατε τίς θεῖες Γραφές, ὅτι θά ὑπάρχει κρίση καί ἀνταμοιβή, κατά τήν ὁποία θά ἀνταμείψει τόν καθένα σύμφωνα μέ τά ἔργα του¹⁴; Τότε θά πεῖ ὁ Βασιλιάς· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τή βασιλεία πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιά σᾶς ἀπό τόν καιρό τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου»¹⁵. Καί σ' αὐτούς πού εἶναι στά ἀριστερά· «Φύγετε μακριά ἀπό μένα ἐσεῖς οἱ καταραμένοι στό ἐξώτερο πῦρ, πού εἶναι ἐτοιμασμένο γιά τόν Διάβολο καί γιά τούς ἀγγέλους του»¹⁶. Καί θά ἀπέλθουν αὐτοί στήν αἰώνια τιμωρία, ἐνῶ οἱ δίκαιοι στήν αἰώνια ζωή¹⁷. Σ' αὐτόν πρέπει ἡ δόξα, μαζί μέ τόν Πατέρα καί τό Ἅγιο Πνεῦμα· τώρα καί πάντοτε, καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

13. Πρβλ. Α' Κορ. 15, 32.

14. Πρβλ. Ρωμ. 2, 6.

15. Ματθ. 25, 34.

16. Ματθ. 25, 41.

17. Ματθ. 25, 46.

ὁ καλλωπισμός τῶν ἱματίων; Ποῦ οἱ χρυσοχάλινοι ἵπποι; Ποῦ ὁ κτύπος τοῦ ἀργύρου; Ποῦ τρυφή; Ποῦ ἡ σπατάλη; Ποῦ οἱ τρώγοντες καί λέγοντες· αὔριο γάρ ἀποθνήσκομεν; Οὐκ ἤκούσατε τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι ἔσται κρίσις καί ἀνταπόδοσις, τοῦ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατά τὰ ἔργα αὐτοῦ; Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεύς· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπό καταβολῆς κόσμου. Καί τοῖς ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, ἡτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καί ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὡς ἡ δόξα, μετὰ τοῦ Πατρός καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· νῦν καί αἰεί, καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.